

COVID-19 UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE ÖĞRENCİLERİN EVDEKİ ÖĞRENME ORTAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE LEARNING ENVIRONMENTS IN THE HOMES OF STUDENTS DURING THE COVID-19 DISTANCE EDUCATION PROCESS

Dr. Ahmet KUMAŞ

Uşak Üniversitesi, Ulubey MYO, Optisyenlik Bölümü, Uşak/Türkiye
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2898-9477>

Cite As Kumaş, A. (2021). "Covid-19 Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğrencilerin Evdeki Öğrenme Ortamlarının Değerlendirilmesi", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:6, Issue:23, pp:354-372

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde evlerinde farklı öğrenme araçları ile eğitimlerini sürdüren ortaokul ve lise öğrencilerinin evlerindeki öğrenme ortamlarının farklı değişkenler açısından değerlendirilmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Katılımcıların tespitinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma verilerini toplamak için Araklı ilçe merkezindeki iki ortaokul ve iki lisede öğrenim gören 21 öğrenci ve 21 veliye, aynı okullarda öğretmenlik yapan 11 öğretmene 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde görüşme formu uygulanmıştır. Katılımcıların Covid-19 evden uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin öğrenme ortamlarının değerlendirilmesine yönelik görüşlerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Görüşme formlarından elde edilen veriler kategorilere ayrılarak ve uygun kodlamalar yapılarak sunulmuştur. Eba TV ders takibi %17 düzeyinde ve canlı ders takibi olanağı olmayan öğrencilerin başvurduğu bir uygulamadır. Tüm öğrencilerin canlı derslere katılabilecek fiziki, teknolojik ve maddi yeterlilikte olmamaları uzaktan eğitimde fırsat eşitliğini ortadan kaldıran en önemli problemdir. Evden ders takip sürecinde öğrencilerin fiziksel olarak hazır olmamaları, ev-oda-masa düzenlerinin ders işlenmesine uygun olmaması, akranlardan uzak kalınması sebebi ile sosyal ve psikolojik problemlerle karşılaşılması, aşırı teknolojik araçların kullanımından dolayı sosyal ve fiziki problemlerle karşılaşılması, çocuklarının evdeki eğitim kontrolünde sistematik uygulamalardan uzak kalan ailelerin süreci yönetmedeki sıkıntılarla karşılaşılması temel problemler arasında yer almaktadır. Uzaktan eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için sağlık, sosyal ve psikolojik önlemlerin alındığı pandemik eğitim kurumlarının dezavantajlı öğrencilerin hizmetine sunulması faydalı olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, evden eğitim, Covid-19, öğrenme ortamı

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the learning environments at home of secondary and high school students who continue their education with different learning tools at home in the Covid-19 distance education process in terms of different variables. Qualitative research method and survey model were used in the research. Purposeful sampling technique, one of the non-random sampling methods, were used in determining the participants. In order to collect the research data, an interview form was applied to 21 students and 21 parents from two secondary schools and two high schools in Araklı district center, and to 11 teachers working at the same schools in the fall semester of the 2020-2021 academic year. In order to collect research data, interview forms were applied to 21 students and 21 parents from two secondary schools and two high schools in Araklı district center, and 11 teachers who were teaching at the same schools in the fall semester of the 2020-2021 academic year. Content analysis was used in the analysis of the participants 'views on the evaluation of students' learning environments in the Covid-19 distance education process. The data obtained from the interview forms were presented by categorizing them and making appropriate coding. Eba TV is an application that students who do not have the opportunity to follow the course and do not have the opportunity to follow live classes. The fact that all students are not physically, technologically and financially capable of attending live classes is the most important problem that eliminates the equality of opportunity in distance education. During the course follow-up from home, students are not physically ready for lessons, the home-room-table layout is not suitable for teaching, social and psychological problems due to being away from peers, social and physical problems arising from the use of excessive technological tools are important problems in distance education. In addition, the difficulties encountered in the management of the process of the families who stay away from systematic applications in the education control of their children at home are among the main problems. In order to ensure equality of opportunity in distance education, it will be beneficial to offer pandemic education institutions, where health, social and psychological measures are taken, to the service of disadvantaged students.

Keywords: Distance education, home education, Covid-19, learning environment

1. GİRİŞ

Dünya genelinde yaklaşık 111 milyon insanın maruz kaldığı Covid-19 virüsü, 2,5 milyondan fazla kişinin ölümü ile sonuçlanarak World Health Organization (WHO, 2021) tüm dünyada pandemik etki göstererek toplumun sosyal, psikolojik, ekonomik ve eğitim yönünden pek çok değişimlere maruz kalmasına yol açmıştır. Türkiye’de de yaklaşık 2,6 milyon vaka sayısı ve 28 bin ölüm (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu; TÜBİTAK, 2021) ile Covid-19 sürecinden çok yönlü etkilenen devletlerin başında gelmektedir. Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’de sosyal, ekonomik ve eğitim yönünden bir kısım kısıtlamalara başvurularak salgının zararlı etkileri kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Bu kısıtlamalardan birisi de eğitimde başvurulan kısıtlamalardır. Bu kapsamda, Türkiye’de 16 Mart 2020 tarihinde Milli Eğitim

Bakanlığı (MEB) tarafından Covid-19 salgını sebebi ile tatil edilen okullarda 23 Martta alternatif uzaktan eğitim uygulamalarına başlanarak (MEB-1) süreç yürütülmeye çalışılmıştır. Uzaktan eğitim faaliyetleri ilk olarak canlı TV frekansları ile sağlanmaya başlanmıştır. Öğrenciler ile öğretmenler arasında etkileşimin sağlanamadığı bu sisteme ek olarak ilerleyen süreçte, bakanlığın geliştirip uygulamaya soktuğu canlı dersler hayata geçirilmiştir (MEB-2).

Eğitim, ülkelerde yaşayan tüm bireylerin eşit şartlarda ulaşabileceği en önemli hizmetlerden birisidir (Dewey, 1986). Farklı dönemlerde ve farklı fiziki ortamlarda şartlar zorlaştığı durumlarda ülkeler eğitim ihtiyacı duyan öğrencilere alternatif ve kesintisiz uygulamalar sunarak hizmet sağlamak zorundadır (Race, 2014). Zorunlu eğitimde, öğrencilerin buldukları yerlerde okul olmaması veya okulların kapalı olması durumunda taşınabilir eğitim, yatılı okul veya uzaktan eğitim gibi farklı uygulamalara başvurulabilir. Bu uygulamalardan birisi de uzaktan eğitim modelidir (Kahraman, 2020). Hastalık ve salgın gibi, öğrencilerin sağlığını etkileyebilecek zorunluluklarda yüz yüze eğitime ara verilmesi zorunlu olduğunda eğitime ara verilmeden alternatif uygulamalarla uzaktan eğitimle süreç yürütülmelidir (Williamson vd., 2020; Al Lily vd., 2020).

Covid-19 salgınının bulaşıcılık yönünden etkisi dünya ülkelerinde dikkate alındığında, salgının uzun süreli ve kalıcı etkilerinin olacağı görülmektedir (Marek vd., 2021). Bu süreçte uygulanmakta olan uzaktan alternatif öğretim sistemlerinin, yüz yüze eğitime geçildikten sonra da destekleyici nitelikte devam etmesi kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır (Fidalgo vd., 2020). Bu kapsamda, uzaktan eğitim sürdürülürken geçici bir uygulama olarak bakılmamalı süreç iyi analiz edilerek salgın sonrasında da uzaktan eğitim uygulamalarının devam edeceği dikkate alınarak etkili ve sistematik metotlar geliştirilmelidir (Bozkurt, 2017; Meeter vd., 2020).

Uzaktan eğitimde sistematik metotlar geliştirilebilmesi için sürecin yürütüldüğü fiziki ortamların ve öğrencilerin içinde bulunduğu ev ortamlarının iyi analiz edilip düzenlenmesi hayati önem taşımaktadır (Yarovaya vd., 2020). Bu kapsamda Türkiye’de ve dünyada farklı metodolojilerle yürütülmekte olan evde eğitim uygulamaları ile uzaktan evden eğitim uygulamalarının birbirine entegre edilerek alternatif ve yenilikçi bir sistemin geliştirilmesi zorunluluk haline gelmiştir (Wang vd., 2020). Evde eğitim, yüz yüze okulda sürdürülen eğitimin aynı kapsamda evde yürütülme süreci olarak tanımlanmaktadır (Daniel, 2020). Sorumlulukların ve sorumluların yüz yüze eğitimden farklılaşarak yeni etkileşimlerin ortaya çıktığı bu süreçte çevresel faktör olarak ev içi fiziki, sosyal ve teknolojik içerikler ön plana çıkmaktadır (Molsbie, 1996).

Covid-19 pandemik kısıtlamalar ve uzaktan eğitim uygulamaları yürütülmeden önce evde eğitim uygulamaları ülkelerin bakış açılarına göre kısıtlama, yasaklama veya özendirme gibi farklılıklar gösterebiliyordu (Hammami vd., 2020). Yüz yüze eğitimin okullarda sağlanamayacağı veya kısmi sürdürülebileceği, ülkelerin sağlık kuruluşları ve hükümetleri tarafından ilan edilince normal eğitimin bir sistematığı olarak tüm öğrencilere evden eğitim uygulanması zorunlu hale gelmiştir (Thomas vd., 2019). Sorumluluk paylaşımları, çevresel etkenler ve sosyal ve psikolojik farklılaşmalar bu sürecin yeni değişkenleri olarak ortaya çıkmıştır (Burgess ve Sievertsen, 2020).

Evden nitelikli eğitimin sürdürülebilmesi için en önemli etken çevresel faktörlerdir. Evde eğitimde çevresel faktörlerin öğrencilerin ve diğer öğrenme paydaşlarının sorumluluklarına katkı sağlayabilmesi için tüm bileşenlerinin ortak sorumlulukta irdelenmesi gerekmektedir (Fantuzzo vd., 2004). Uzaktan eğitim sağlanırken evdeki çevre faktörü: öğrencilerin öğrenme sürecindeki fiziksel, zihinsel, sosyal ve psikolojik olarak etkileşim hali olarak tanımlanır (Büyükkaragöz & Çivi, 1999). Etkili ve nitelikli öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrencinin içinde bulunduğu ve etkileşim halinde olduğu çevresel faktörlerin amaca yönlendirecek hedefler doğrultusunda ve planlı olarak yapılandırılması zorunlu hale gelmektedir.

Araştırma kapsamında, Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde evlerinde farklı öğrenme araçları ile eğitimlerini sürdüren ortaokul ve lise öğrencilerinin evlerindeki öğrenme ortamlarının farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı kapsamında aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- ✓ Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde evde öğrenme aracı olarak kullanılan canlı derslerin, video derslerin ve TV ders uygulamalarının öğrencilerin eğitimlerine etkileri nelerdir?
- ✓ Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin evdeki fiziki ortamlarının eğitimlerine etkileri nelerdir?
- ✓ Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin evlerindeki teknolojik ortamlarının eğitimlerine etkileri nelerdir?

- ✓ Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin evdeki sosyal ve psikolojik yaşam ortamlarının eğitimlerine etkileri nelerdir?

2.YÖNTEM

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, incelenmek istenen bir durumu, var olduğu şekliyle ayrıntılı olarak açıklamayı ve tasvir etmeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırılmak istenen durumların, kendi şartları içerisinde ve olduğu gibi değiştirilmeden betimlenmesi temel hedeftir. Araştırılmak istenen değişkenlerde farklılaştırma ve değişiklik yapma durumu yoktur (Karasar, 2012; Özmen & Karamustafaoğlu, 2019). Tarama modellerinde amaçlar genellikle, soru cümleleriyle ifade edilir. Bunlar; “Ne idi? Nedir? Ne ile ilgilidir?” gibi sorulardır. Bu soruların cevabı verilirken “Neden?” sorusunun gerçek cevaplarının bulunmasında ise bu denli güçlü değildir (Walter & Pronzato, 1990) Bu çalışma sistematüğinde araştırmacı, olgu ya da olaylara etki edememekte ve olayları derinlemesine ve etraflıca irdeleme fırsatı bulmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016; Patton, 2005). Bu araştırmanın alt problemleri irdelendiğinde, Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde ortaokul ve lise öğrencilerinin evdeki öğrenme ortamlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmanın sistematüğü, tarama modelindeki “var olan bir durumu olduğu gibi tanımlamaya çalışmak” (Toloie-Eshlaghy vd., 2011; Özmen & Karamustafaoğlu, 2019; Silverman, 2020) ilkesi ile örtüştüğü görülmektedir.

Nitel çalışmalarda örneklem belirlenmesi sürecinde, örneklemin sayısı değil, seçilen örneklemin amaca uygun olup olmadığı, hedeflenen bilgi akışını sağlayıp sağlamayacağı dikkate alınmalıdır (Boddy, 2016; Patton, 2005). Bu araştırma kapsamında katılımcılar belirlenirken, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örneklemedeki maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu kapsamda, çalışmanın amacına en fazla katkı sağlayabilecek örnekleme ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışma kapsamındaki katılımcı sayıları ve özellikleri tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmadaki katılımcıların özellikleri

Katılımcı	n	Cinsiyet		Okul türü	
		Erkek	Bayan	Ortaokul	Lise
Veli	21	16	5	10	11
Öğretmen	11	6	5	5	6
Öğrenci	21	9	12	10	11
Toplam	53	31	22	25	28

Tablo 1’ de görüldüğü gibi araştırmada toplamda 53 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılardan yirmi beşi ortaokul, yirmi sekizi de lisede öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan 25 öğrencinin velilerine de görüşme yolu ile yarı yapılandırılmış mülakat uygulanmıştır. Araştırma kapsamında beş ortaokul, altı lise öğretmeni olmak üzere toplamda 11 öğretmen ile yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Araştırmada öğretmen seçimi yapılırken sınıf rehber öğretmenliği yapmalarına ve farklı sınıf kategorisinde sınıf öğretmenliği yapmalarına dikkat edilmiştir. Ortaokulda görev yapan öğretmenlerden ikisi 5.sınıf, birer kişi de 6.sınıf, 7.sınıf ve 8.sınıf rehber öğretmeni olarak görev yapmaktadırlar. Lisede görev yapan öğretmenlerden ikişer kişi 9.sınıf ve 10.sınıflarda, birer öğretmen de 11.sınıf ve 12.sınıflarda görev yapmaktadırlar. Öğrenci velilerinden 16 sı öğrencilerin babası, dördü annesi, birisi de anne baba ayrı olduğundan dedesidir.

Araştırma kapsamında uygulanan uzaktan eğitim uygulamalarının içerikleri ve uygulanma sistematikleri tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Uzaktan eğitim uygulamaları ve içerikleri

Eğitim türü	Uygulama sistematüğü
Eba TV	<ul style="list-style-type: none"> Milli Eğitim Bakanlığı tarafından planlanan dersler, her gün saat 9:30 da başlayıp 13:30 a kadar devam etmektedir. Derslerin tekrarları öğleden sonra verilmektedir. Ders videoları, bakanlığın internet sayfasında bulunmaktadır. Dersler 5 dakika ile 30 dakika arasında değişen sürelerde işlenmektedir. Haftada her sınıf düzeyinde ikişer saat fizik ve fen bilimleri dersleri işlenmektedir.
Eba Canlı Ders	<ul style="list-style-type: none"> Milli eğitim bakanlığı tarafından geliştirilip sunulan interaktif canlı ders uygulamasıdır. Bir ders en fazla 40 dakika ile sınırlandırılmıştır. Öğrenciler, görüntülü veya sesli olarak derse katılabilirler, öğrencilerin ses ve görüntü kontrollerini öğretmenler yönetmektedir. Programın dili öğrencilerin ve öğretmenlerin ana dili olan Türkçedir.
Zoom Canlı Ders	<ul style="list-style-type: none"> Ücretsiz sınırlı kullanımı olan interaktif canlı ders anlatılabilecek bir uygulamadır. Bir ders en fazla 40 dakika ile sınırlandırılmıştır. Öğrenciler, görüntülü veya sesli olarak derse katılabilirler, öğrencilerin ses ve görüntü kontrollerini öğretmenleri yönetmektedir.

	<ul style="list-style-type: none"> • Program kullanım dili İngilizcedir. • İnternette farklı video platformlarında konu anlatımı veya soru çözümleri şeklinde sunulmaktadır.
<i>Video Ders Anlatımları</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ücretli veya ücretsiz alternatifler bulunmaktadır. • 3-66 dakika arasında anlatım videoları bulunmaktadır. • Türkçe videolar tercih edilmektedir. • Pasif dinleyici olarak takip edilebilmektedir.

Çalışma kapsamında uygulanan uzaktan eğitim uygulamalarına etki eden fiziki ortam faktörleri ve içerikleri tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Fiziki ortam faktörleri ve içerikleri

<i>Fiziki Ortam</i>	<i>Fiziki Ortamın İçeriği</i>
<i>Ders Takip Düzeni</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ders takip sürecinde öğrencinin oturma düzeni. • Ders takip sürecinde öğrencinin fiziksel olarak hazır bulunmuşluğu. • Soru sorma ve cevap verme sürecinde öğrencinin fiziksel hazır bulunmuşluğu.
<i>Masa ve Ders Araç-gereçleri</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ders takip sürecinde öğrencinin masa düzeni. • Ders takip sürecinde öğrencinin ders kitaplarını ve defterlerini hazır bulundurması. • Ders takip sürecinde kalem, silgi ve yardımcı kaynakları hazır bulundurması.
<i>Oda ve Ev Düzeni</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin, derse başlamadan önce yatağını, elbiselerini ve odasını toparlaması. • Öğrencinin ders işleme ortamının fiziki hazır bulunmuşluğu. • Uzaktan eğitim ortamının öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi.

Çalışma kapsamında uygulanan uzaktan eğitim uygulamalarına etki eden teknolojik faktörler ve içerikleri tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Teknolojik faktörler ve içerikleri

<i>Teknolojik Faktörler</i>	<i>Teknolojik Faktörlerin İçerikleri</i>
<i>Telefon ve Sosyal Medya</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin, ders dışındaki telefon kullanımları. • Öğrencilerin telefonları ile farklı sosyal medya platformlarında zaman geçirmeleri. • Telefon ile video veya film gibi uygulamalarla zaman geçirilmesi.
<i>Bilgisayar-Tablet-Oyun</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin, bilgisayar ve tablet ile oyun oynayarak zaman geçirmeleri. • Bilgisayar veya tablet ile uzun süre zaman geçirmeleri. • Bilgisayar veya tablet ile film veya farklı video uygulamalarını takip etmeleri.
<i>İnternet ve Spor müsabakaları</i>	<ul style="list-style-type: none"> • İnternette alış-veriş uygulamalarının takip edilmesi. • İnternette futbol veya magazin gibi gelişmelerin takip edilmesi. • İnternette bilimsel veya kültürel etkinliklerin takip edilmesi.

Çalışma kapsamında uygulanan uzaktan eğitim uygulamalarına etki eden sosyal ve psikolojik faktörler ve içerikleri tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Sosyal-Psikolojik Faktörler ve İçerikleri

<i>Sosyal ve Psikolojik Faktörler</i>	<i>Sosyal ve Psikolojik Faktörlerin İçerikleri</i>
<i>Aile içi Etkileşim</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Aile bireylerinin tartışmaları. • Uzaktan eğitim ortamında diğer aile bireylerinin farklı uğraşları. • Uzaktan eğitim sürecinde diğer aile bireylerinin sosyal aktiviteleri.
<i>Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Uzaktan eğitim sürecinde akranlardan uzak kalma. • Uzaktan eğitim sürecinde akrabaların aile ile sosyal etkileşimi. • Uzaktan eğitim sürecinde komşuların diğer aile bireyleri ile sosyal etkileşimi.
<i>Pandemik İzolasyon Etkisi</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Uzaktan eğitim sürecinde getirilen pandemik yasakların etkisi. • Pandemik salgından dolayı akranlarla etkili iletişim sağlayamama.

2.1. Veri Toplama Aracı

Çalışmada, araştırmacı tarafından önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler elde edilmiştir. Katılımcıların kendilerini ifade etmesinde kolaylıklar sağlaması, araştırılan konu hakkında derin bilgi sağlaması açısından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatlar, mülakat formunun görüşme öncesinde hazırlandığı, katılımcılardan alınan cevaplara göre yeni soruların eklenerek bilgi alma sürecine devam edilebildiği bir görüşme türüdür (Golafshani, 2003). Yarı yapılandırılmış mülakatlarda, katılımcılardan elde edilen sözlü bilgilerin yanında sözlü olmayan davranışlardan elde edilen verilere yer verilebilir. Bu kapsamda katılımcılardan elde edilen sözlü bilgilerin yanında fiziki davranışlarının yorumlanması ile yeni bilgilerin elde edilmesine olanak tanınması, katılımcı ile kurulan sağlıklı iletişim kapsamında doğru ve eksiksiz bilgilerin elde edilmesi ile verilerin kapsamı arttırılmaktadır (Ertürk & Cemaloğlu, 2014; Sandelowski, 1995). Çalışma kapsamında; katılımcılarla yapılan bireysel görüşmelerde görüşme grubunun beyanlarına dayalı olarak, uzaktan eğitim sürecinde öğrenim gören ortaokul ve lise öğrencilerinin evdeki öğrenme ortamları farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi sağlanmıştır. Uzaktan eğitimde ev ortamındaki fiziki durum, teknolojik

imkânlar, sosyal ve psikolojik yaşam ortamı ve kullanılan eğitim uygulamaları eksiksiz olarak betimlenmeye çalışılmıştır.

Yarı yapılandırılmış mülakat için on yedi açık uçlu soru hazırlanmıştır. Mülakat soruları eğitim bilimleri alanında çalışmaları olan iki akademisyen, iki psikolojik danışman ve rehber öğretmen, bir edebiyat öğretmeni olmak üzere toplamda beş uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alındıktan sonra maddeler arasından beş soru çıkarılarak görüşme soruları on ikiye düşürülmüştür. Mülakat sorularının işlevselliğini belirlemek amacıyla bir katılımcı ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamada soruların işlevselliğine dair bir sıkıntı olmadığı ve araştırmanın amacına hizmet eden veri toplama aracı olduğuna kanaat getirilmiştir. Öğrencilere yöneltilen yarı yapılandırılmış mülakat soruları aşağıda yer almaktadır.

- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde ders konularını öğrenirken; TV, canlı ders, video ders anlatımı veya farklı hangi uygulamalardan faydalandınız? Okul ders konularını öğrenmenize etkileri nelerdir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde ders konularını işlerken evdeki fiziki ortamdan öğrenmenizi olumlu ya da olumsuz neler etkilemektedir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki elektronik ve teknolojik cihazların size etkileri nelerdir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki aile bireylerinin veya başka kişilerin tavır, davranış ve yaşantılarının dersleriniz üzerinde etkileri nelerdir?

Araştırma kapsamında öğrenci velilerine yöneltilen yarı yapılandırılmış mülakat soruları aşağıda verilmiştir:

- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde çocuğunuz ders konularını öğrenirken; TV, canlı ders, video ders anlatımı veya farklı hangi uygulamalardan faydalanmıştır? Okul ders konularını öğrenmesine etkileri nelerdir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde çocuğunuz ders konularını işlerken evdeki fiziki ortamdan olumlu ya da olumsuz nasıl etkilenmiştir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki elektronik ve teknolojik cihazların çocuğunuza etkileri nelerdir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki aile bireylerinin veya başka kişilerin tavır, davranış ve yaşantılarının çocuğunuzun derslerine etkileri nelerdir?

Araştırma kapsamında öğretmenlere yöneltilen yarı yapılandırılmış mülakat soruları aşağıda verilmiştir:

- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde öğrencileriniz ders konularını öğrenirken; TV, canlı ders, video ders anlatımı veya farklı hangi uygulamalardan faydalanmıştır? Okul ders konularını öğrenmelerine etkileri nelerdir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde öğrencileriniz ders konularını işlerken evdeki fiziki ortamdan olumlu ya da olumsuz nasıl etkilenmiştir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki elektronik ve teknolojik cihazların öğrencilerinize etkileri nelerdir?
- ✓ Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki aile bireylerinin veya başka kişilerin tavır, davranış ve yaşantılarının öğrencilerinizin derslerine etkileri nelerdir?

Veri toplama sürecinde katılımcılardan öğrencilere ve velilere sorular Zoom programı üzerinden canlı olarak, öğretmenlere bizzat sosyal mesafe ve maske kurallarına riayet edilerek sorulmuş, çalışmanın amacı açıklanmış ve sorular sorulara içtenlikle cevap vermeleri istenmiştir. Veri toplama sürecindeki koşulları kabul eden katılımcılardan veriler elde edilmiştir. Görüşmeler 14-22 dakika arasında sürmüştür. Çalışma sürecindeki görüntü ve ses kayıtları için katılımcılardan izin alınmıştır (Hopf, 2004; Potter & Hepburn 2005).

2.2. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerine inandırıcılık, aktarılabirlik ve teyit edilebilirlik gibi kavramların kullanılması tercih edilmelidir. Nitel araştırma sistematğinde, araştırmacılar çok fazla bulgu elde etmek yerine tutarlı ve araştırma amaçlarına yönelik bulgulara odaklanmaları gerekmektedir (Merriam, 1998). Nitel araştırmada iç geçerlik, araştırma sürecindeki bulgularla, araştırmanın doğası arasındaki tutarlı ilişkilendirme yeterliliği ile ifade edilir (Devetak vd., 2010; Merriam, 1998). Araştırmanın iç geçerliliğini yani inandırıcılığını sağlamak için katılımcılar ile 3 ay süreli uzun bir etkileşim, derinlemesine bilgiler elde edebilme, farklı katılımcı türleri ile bulguların tasdik edilmesi, uzman kişilerin incelemesi ve katılımcı teyidi yapılmıştır. Nitel araştırmalarda dış geçerlilik yani aktarılabirlik, araştırma kapsamında ulaşılan belirli sonuçların genellenebilmesi olarak ifade edilir (Bogdan & Biklen, 1998).

Araştırmanın dış geçerliliği yani aktarabilirliğini sağlamak için yapılan çalışmalar ve süreç açık ve anlaşılır olarak sistematik bir biçimde gösterilmiştir. Araştırma kapsamında, iç güvenilirlik için tutarlık incelemesi, dış güvenilirlik için teyit incelemesi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde elde edilen verilerin kodlanmasında, kodlayıcıların benzerlik oranı ya da kodlayıcılar arası güvenilirliğin hesaplanması; “Güvenirlik = Görüş Birliği/ (Toplam Görüş Birliği + Toplam Görüş Ayrılığı)” formülü kullanıldığında güvenilirliğin 0,70 den büyük olması beklenmektedir (Miles & Huberman, 2015). Bu çalışmada elde edilen veriler araştırmacı tarafından kodlanarak güvenilirlik değerleri; öğrencilere sorulan sorularda 0.88, öğretmenlere sorulan sorularda 0.91, velilere sorulan sorularda 0.90 elde edilmiştir. Bu kapsamda, elde edilen uyum katsayısının soruların değerlendirmeciler tarafından yüksek güvenilirlikte kullanılabileceğini göstermektedir

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması için Trabzon ili Araklı ilçe Milli Eğitim Müdürlüğünden 14.09.2020 tarih ve 14587281-605.99-E.1928976 sayılı izin alınmıştır. Araştırma verilerini toplamak için Araklı ilçe merkezindeki iki ortaokul ve iki lisede öğrenim gören 21 öğrenci ve velileri, aynı okullarda öğretmenlik yapan 11 öğretmene 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde görüşme formu uygulanmıştır. Öğrencilere önceden haber verilerek velilerinden farklı gün ve saatlerde randevu alınmış ve her bir katılımcı ile ayrı zaman dilimlerinde görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara karşı tarafsızlık ilkesi ile hareket edilmiştir. Katılımcıların fikirlerini etkileyebilecek herhangi bir yorum, görüş ya da öneride bulunulmamıştır. Araştırmacı tarafından görüşme süresince not alınmış fakat veri kaybını önlemek adına başka bir çalışmada kullanılmayacağı ve isim verilmeyeceği de belirtilerek ses ve görüntü kaydı da alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Katılımcıların, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin evdeki öğrenme ortamlarının değerlendirilmesine yönelik görüşlerinin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, birçok metin kelimesini aynı veya benzer olma özelliklerine göre kategorize edip daha iyi anlaşılır halde özet olarak okuyuculara sunma olarak ifade edilmektedir (Hsieh & Shannon, 2005). Bu tekniğin kullanılması ile içerik olarak geniş ve karmaşık olan verilerin kolay ve sistematik incelenme olanağı sağlanmıştır (Charmaz, 2008). İçerik analizi sürecinde, ses ve görüntü kayıtları ile araştırmacının görüşme esnasında aldığı notlar karşılaştırılmış, örtüşmeyen veya içerikle uyumlu olmayan yerler düzeltilerek katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar eksiksiz olarak kayıtlara geçirilmiştir. Görüşme metinlerinin analizinde konunun anlamını en iyi yansıtacak cümle, kavram ya da sözcüklere yer verilerek çalışmanın niteliği artırılmıştır. Uygun tema, kategori ve kodlamalar kuramsal içerikle örtüşecek şekilde tablolar ile sunulmuştur. Bulgular yorumlanırken bazı kısaltmalara yer verilmiştir. Öğrencileri ifade etmek için “O” kısaltması kullanılarak O1, O2, ...O21 olarak kodlama yapılmıştır. Öğretmenleri ifade etmek için “Ö” kısaltması kullanılarak Ö1, Ö2, ...Ö11 olarak kodlama yapılmıştır. Velileri ifade etmek için “V” kısaltması kullanılarak V1, V2, ...V21 olarak kodlama yapılmıştır. Bilgilerin daha iyi sunulabilmesi için katılımcıların görüşlerine doğrudan yer verilerek alıntı yoluna gidilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, ortaokul ve liselerde öğrenim gören öğrencilerden, aynı öğrencilerin velilerinden ve öğretmenlerinden elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

3.1. Öğretim Uygulamalarına Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında “öğretim uygulamalarına” yönelik olarak ortaokul ve liselerde öğrenim gören öğrencilerden, bu öğrencilerin velilerinden ve öğretmenlerinden elde edilen bulgular tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Araştırma kapsamında kullanılan öğretim uygulamaları ve değerlendirilmesi

Katılımcılar	n	Öğretim Uygulamaları								
		Eba TV (f)			Canlı Ders (f)			Video Ders (f)		
		Olumlu	Olumsuz	Takip Edilmedi	Olumlu	Olumsuz	Takip Edilmedi	Olumlu	Olumsuz	Takip Edilmedi
Veli	21	3	-	18	14	6	1	15	4	2
Öğretmen	11	4	-	7	9	2	-	7	4	-
Öğrenci	21	2	-	19	17	3	1	19	1	1
Toplam	53	9	-	44	40	11	2	41	9	3

Katılımcı görüşlerine göre, öğretim uygulamalarından en yoğun takip edilen uygulamalar “Canlı Ders” (f=51), “Video Ders” (f=50) uygulamalarıdır. En az takip edilen ise “Eba TV” (f=9) uygulamasıdır. Öğretim uygulamalarının olumlu olarak tercih edilmesi kapsamında katılımcı görüşlerinin en yoğun olduğu “Video

ders” (f=41) ve “Canlı Ders” (f=40) uygulamalarıdır. Katılımcı görüşlerinin olumluluk yönünden en az olduğu uygulama “Eba TV” (f=9) uygulamasıdır. Katılımcı velilerin, velisi oldukları öğrencileri için en fazla takip ettikleri uygulamalar olarak “Canlı Ders” (f=20) ve “Video Ders” (f=19) olduğunu, en az takip edilen uygulama olarak da “Eba TV” (f=3) ifade etmektedirler. En olumlu “Video Ders” (f=15) ve “Canlı Ders” (f=14) uygulamalarını ifade etmektedirler.

Katılımcı velilere “Uzaktan eğitim sürecinde çocuğunuz ders konularını öğrenirken; TV, canlı ders, video ders anlatımı veya farklı hangi uygulamalardan faydalanmıştır? Okul ders konularını öğrenmesine etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir. “Video Ders” uygulamalarına katılımcı velilerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, V11 “Öğretmen canlı ders işlerken sınıfta birçok öğrenciye cevap vererek dersi bölmek zorunda kalıyor, kızım videolardan ders dinlerken ise geriye sarıp tekrar tekrar dinleme olanağı oluyor”, V18 “Oğlumun hangi konuda eksiği varsa vakit kaybetmeden sadece o konuyu videodan takip edip öğrenebiliyor”, V4 “İçine kapanık olan kızım, sınıf ortamında veya canlı ders ortamında serbest hareket edememektedir, video uygulamalarda daha rahat öğrenme ortamı oluşmaktadır”. “Video Ders” uygulamalarına katılımcı velilerin verdikleri olumsuz cevaplara örnek olarak, V7 “Oğlum, video ile ders işlerken televizyon izler gibi izliyor. Etkileşim hissetmiyorum”, V20 “Kızım anlamadığı konuları videodan takip ediyor, uzaktan eğitimde anlatan öğretmen farklı videodaki öğretmen farklı anlatıyor diyor, kafası iyice karışıyor, bildiklerini de yapamaz oluyor”.

“Canlı Ders” uygulamalarına velilerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, V1 “Uzaktan eğitim her ne şekilde olursa olsun çocuklarımız için zor geçiyor. Öğretmenlerin birebir işledikleri canlı dersler, Eba canlı ders veya Zoom canlı dersler öğrencilerin belirli bir program ile derse girmelerini sağlıyor ve normal okul düzeni gibi ders ve teneffüs ortamı oluşuyor”. V15 “Canlı derslerde öğrencilere belirli ödevler verilebiliyor, öğrenci konuyu öğrenmek zorunda kalıyor, öğretmen ders esnasında sorular sorarak normal sınıf ortamı gibi öğrencilere konuları anlatabiliyor”. V19 “Zamanlama olarak çocuklarımız belirli saatlerde derste hazır bulunmaları gerekiyor, bu durum da onların okul düzeninde hareket etmelerine ve zamanı daha iyi kullanmalarına yardımcı oluyor”. “Canlı Ders” uygulamalarına katılımcı velilerin verdikleri olumsuz cevaplara örnek olarak, V8 “Her dersten canlı ders yapılıyor, kızım saatlerce bilgisayarın başında duruyor, gerekli gereksiz tüm dersleri canlı olarak takip etmek zorunda olmaları akademik derslerde de kızımın başarısını düşürüyor”.

“Eba TV” uygulamalarına velilerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, V5 “Evde internetimiz yok, çocuklarım canlı dersleri takip edemiyor, dersleri takip edebilecekleri tek araç televizyon”, V16 “Evde internetimiz yok, oğlum erkenden kalkıp Eba TV’den derslerini düzenli olarak takip ediyor, oldukça da başarılı oluyor”.

Katılımcı öğretmenlere “Uzaktan eğitim sürecinde öğrencileriniz ders konularını öğrenirken; TV, canlı ders, video ders anlatımı veya farklı hangi uygulamalardan faydalanmıştır? Okul ders konularını öğrenmelerine etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin, derslerine girdikleri öğrencileri için en fazla takip ettikleri uygulamalar olarak “Canlı Ders” (f=11) ve “Video Ders” (f=11) olduğunu, en az takip edilen uygulama olarak da “Eba TV” (f=4) ifade etmektedirler. En olumlu “Canlı Ders” (f=9) ve “Video Ders” (f=7) uygulamalarını ifade etmektedirler. “Canlı Ders” uygulamalarına katılımcı öğretmenlerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, Ö11 “Öğrenciler, düzenli olarak ve programlı bir şekilde konularını sistematik bir şekilde işlemektedirler”. Ö7 “Konularla ilgili anlaşılmayan yerler canlı olarak bizzat öğretmene sorulabilmekte, önceki konularla ilişkilendirme yapılırken öğrenci seviyesi bilindiği için daha etkili bir bağ kurulabilmektedir”. Ö3 “Karşılıklı etkileşim yolu ile sınıf ortamına en yakın öğrenme uygulaması olduğu için canlı ders oldukça etkili ve faydalı olmuştur”. “Canlı Ders” uygulamalarına katılımcı öğretmenlerin verdikleri olumsuz cevaplara örnek olarak, Ö1 “Derste öğrencilerin çoğunluğu söz hakkı istememektedir, belirli öğrencilerle ders karşılıklı işlenebilmekte diğer öğrencilerin öğrenme süreçleri hakkında bilgi sahibi olunamamaktadır”. Ö5 “Canlı derslerde, öğrencilere söz hakkı vermeye çekiniyorum, öğrencilerin ekonomik ve aile durumlarına göre fiziki ortamın uygun olmayışı, ailenin kalabalık ve ısıtma sisteminin belirsizliği sebebi ile pek çok kez sıkıntılı durumlarla karşılaşılma durumları olmuştur”. “Video ders” uygulamalarına katılımcı öğretmenlerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, Ö11 “Öğrenciler, video ders anlatımlarından kendi öğrenme stillerine en uygun öğretmeni arayıp bulabilmektedirler. Kendilerine en yakın hissettikleri öğretmeni takip ederek öğrenmeleri daha kolay olabilmektedir”. Ö8 “Canlı dersle birlikte bir bütün olarak video derslerden yararlanmak öğrenciler için oldukça faydalı olmaktadır. Covid-19 uzaktan

eğitim sürecinde öğrencilerin çoğu farklı kaynaklardan bilgiler öğrenmeyi ve öğrendikleri bilgileri pekiştirmeyi öğrendiler”. “Eba TV” uygulamalarına katılımcı öğretmenlerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, Ö9 “Eba TV, kendi başına her ne kadar konunun öğrenilebileceği bir platform olmasa da, maddi olanaklar yönünden yetersiz olan pek çok aile ve çocuk için can simidi özelliği taşımaktadır. Zorunlu durumlarda öğrencilerimden Eba TV takip etmelerini ısrarla söylüyorum”. Ö10 “Milli Eğitim Bakanlığının çok iyi düşündüğü bir öğrenme aracı Eba TV. Kalabalık ailelerde yeterli miktarda teknolojik araç-gereç bulunmayabilir, aynı saatlerde farklı ortamlardan derslerin öğrenilmesine olanak sağlamaktadır”.

Katılımcı öğrencilere “Uzaktan eğitim sürecinde ders konularını öğrenirken; TV, canlı ders, video ders anlatımı veya farklı hangi uygulamalardan faydalandınız? Okul ders konularını öğrenmenize etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevapların önemli kısımları katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı öğrencilerin, ders konularını öğrenme süreçlerinde en fazla takip ettikleri uygulamalar olarak “Video Ders” (f=20) ve “Canlı Ders” (f=20) olduğunu, en az takip edilen uygulama olarak da “Eba TV” (f=2) ifade etmektedirler. En olumlu “Video Ders” (f=19) ve “Canlı Ders” (f=17) uygulamalarını ifade etmektedirler. “Video Ders” uygulamalarına katılımcı öğrencilerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, O13 “Canlı dersleri sürekli takip ediyorum, ders içerisinde tam olarak anlayamadığım konu veya soru modellerinde farklı ortamlardaki video uygulamalarından destek alıyorum ve konuları çok iyi pekiştiriyorum”. O20 “Anlamadığım soru ve konularda geri sarıp tekrar izleme olanağım olmaktadır”. O2 “Canlı derslerde belirli öğretmenler tarafından konular öğretilmektedir. Video derslerde ise istediğim öğretmeni seçebilmekteyim”. O6 “İstediğim zamanda ve istediğim ortamda istediğim konuyu öğrenebilmekteyim. Karekod okutarak çoğu soruların çözümlerini de takip edebiliyorum”. “Canlı ders” uygulamalarına katılımcı öğrencilerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, O1 “Öğretmenimizin anlatım tarzına ve soru çözme tarzlarına alışık olduğum için kendi öğretmenimden daha kolay takip ederek soru ve konuları anlıyorum”. O13 “Hangi konuya ne kadar zaman ayıracağımı bilmiyorum, canlı derslerde öğretmenimiz bu konuda gerekli hatırlatmaları yapıyor ve düzenli olarak ödevler veriyor. Bir sonraki derse kadar yapmam gereken ödevleri bildiğim için düzenli çalışıyorum”. O17 “Canlı dersler, okul dersleri gibi sabah başlayıp öğleden sonra bitiyor. Canlı ders olmadığı zaman istediğim saatte kalkıyorum, hayatım düzensiz oluyor”. “Eba TV” uygulamalarına katılımcı öğrencilerin verdikleri olumlu cevaplara örnek olarak, O5 “Evde sadece Wifi internet kullanabiliyoruz, internetimiz yeterli değil, bu yüzden konuları Eba TV’den takip etmek zorunda kalıyorum”. O16 “Okul derslerimi öğrenebileceğim başka bir seçeneğim olmadığı için Eba TV’den derslerimi takip ediyorum. Eğlenceli olmasa da başka seçeneğim yok”.

3.2. Fiziksel Faktörlere Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında “fiziksel faktörlere” yönelik olarak ortaokul ve liselerde öğrenim gören öğrencilerden, öğrencilerin velilerinden ve öğretmenlerinden elde edilen bulgular tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Evdeki fiziksel faktörlerin öğrenmeye etkileri ile ilgili katılımcı görüşleri

Katılımcılar	n	Fiziksel Faktörler								
		Ders Takip Düzeni			Masa-Ders araçları Düzeni			Oda ve Ev Düzeni		
		Olumlu	Olumsuz	Etkisiz	Olumlu	Olumsuz	Etkisiz	Olumlu	Olumsuz	Etkisiz
Veli	21	3	18	-	5	15	1	2	19	-
Öğretmen	11	-	11	-	2	9	-	2	9	-
Öğrenci	21	7	13	1	7	12	2	5	15	1
Toplam	53	10	42	1	14	36	3	9	43	1

Katılımcı görüşlerine göre, evdeki fiziki ortam faktörlerinden öğrenmeye en fazla etkisi olanlar “Ders Takip Düzeni” (f=52), “Masa-Ders araçları Düzeni” (f=50) ve “Oda ve Ev Düzeni” (f=50) olarak sıralanmaktadır. Evdeki fiziki faktörlerin eğitime etkisi olanlardan, olumlu olarak tercih edilmesi kapsamında katılımcı görüşlerinin yoğunluğu sırasıyla “Masa-Ders araçları Düzeni” (f=14) ve “Ders Takip Düzeni” (f=10) ve katılımcı görüşlerinin olumluluk yönünden en az olduğu uygulama “Eba TV” (f=9) uygulamasıdır.

Katılımcı velilere “Uzaktan eğitim sürecinde çocuğunuz ders konularını işlerken evdeki fiziki ortamdan olumlu ya da olumsuz nasıl etkilenmiştir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı veliler, velileri oldukları öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde fiziksel faktör olarak “Ders Takip Düzeni” (f=21), “Oda ve Ev Düzeni” (f=21) ve “Masa-Ders araçları Düzeni” (f=20) değişkenlerinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Fiziksel faktörler olumsuzluk yönünden veli görüşlerine göre sıralandığında; “Oda ve Ev Düzeni” (f=19), “Ders Takip Düzeni” (f=18) ve “Masa-Ders araçları Düzeni”

(f=15) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Oda ve Ev Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V20 “Sabah ilk derse başlamadan önce evde her şey altüst oluyor. 8.50’de başlayan ders için oğlumuzu bir dakika önce zor kaldırıyoruz. Odasında her şey karmakarışık, yatak bozuk, üzerinde yatak elbiseleri, düzensizlik aşırı derece de rahatsız edici, böyle bir ortamda ders işlenmesi ve verimlilik olması düşünülemez”. V14 “Oturduğumuz ev sobalı, uzaktan eğitim başladıktan beri havalar soğuk, tek odayı ısıtabiliyoruz, televizyonda program seyreden aile büyükleri bir tarafta, sohbet eden diğer aile fertleri diğer tarafta, oyun oynayan ailenin diğer çocukları diğer tarafta ve aynı ortamda ders dinlemeye çalışan bir oğlum da diğer tarafta. Böyle bir ortamda dersten bir şeyler anlaşılabilceğini beklemiyorum”. V7 “Bilgisayardan ders işlenirken odaya girdiğimde, odada her yer dağınık, ders hariç her şey için uygun ortam”. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Ders Takip Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V19 “Canlı ders saati başlamadan önce kızım masasında hazır bulunması gerekirken, dersi telefonda başlatıyor on dakika daha kitap ve diğer araç-gereçlerini hazırlamak için zaman geçiriyor, hazır hale geldiğinde çoğu kez ders yarılanmış oluyor”. V20 “Oğlumun odasına her girdiğimde ayakları masanın üzerinde, ders işleme psikolojisi göremiyorum. Takip ettiğimi bildiği için sadece derste yok yazılmamak için uğraş veriyor”. V10 “Öğretmen ders işlerken çoğu kez kızım kanepede veya yatağında uzanmış şekilde ders dinliyor. Matematik, fizik, kimya ve diğer yazma ve işlem gerektiren derslerde dersin bu şekilde takip edilmesi beni rahatsız ediyor, fayda elde edilebileceğini zannetmiyorum”. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Masa-Ders araçları Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V9 “Ders işlenirken hemen hemen hiçbir derste kızımın önünde defter veya kitap açık olduğunu görmedim. Bu dersler sadece bilgisayar ekranından işlenerek konunun kalıcı olacağını zannetmiyorum”. V1 “Canlı dersler işlenirken kızımın masanın üzerinde bir sürü kitap, defter ve yardımcı kaynaklar dağınık halde, ilginç olan işlenen dersle ilgili hiç materyal bulunmaması”. V6 “Kızımı her gün uyarmama rağmen ders kitabı, defteri ve yardımcı kaynakları bir kere zamanında hazır bulundurmasını sağlayamadım, sınıf disiplininin çok uzak bir ortam”.

Katılımcı velilerin olumlu kategorisinde “Ders Takip Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; V19 “Kızım uzaktan canlı dersler işlerken veya video üzerinden dersleri takip ederken sınıf ortamındaymış gibi notlarını alıyor, öğretmenine sorular soruyor ve sorumluluklarını yerine getiriyor”. V12 “Sürecin herkes için zor olduğunun farkında olan çocuğumuz, olabildiğince gayret içerisinde. Bu sene üniversite sınavına gireceği için özellikle akademik derslerde çok gayretli. Ders esnasında sınıftaymış gibi düzenli ve sorumluluğunun bilincinde”. Katılımcı velilerin olumlu kategorisinde “Masa-Ders araçları Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; V15 “Oğlum, ders başlamadan önce kitaplarını, defterlerini, kalem ve silgisini özenle hazır bulunduruyor. Yardımcı kaynaklar varsa onları da hazır bulundurarak düzenli bir şekilde dersi takip ediyor. Sınıf ortamındaymış gibi derste öğretmenini takip ediyor”. V10 “Çocuğumuzun üzerinde serbest kıyafetler ile dersi takip etmesi, tüm kitap, defter ve yardımcı kaynakların her zaman yanında olması onlar için daha faydalı olmaktadır”. Katılımcı velilerin olumlu kategorisinde “Oda ve Ev Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; V15 “Çocuğumuz evde hem kendi sorumluluklarını öğreniyor, hem de ders takibini yapıyor. Erken saatlerde kalkarak kahvaltısını yapıyor, yatağını düzeltiyor, elbiselerini katlayıp ders araç-gereçlerini hazırlayarak derse hazır hale geliyor”. V3 “Kızımız, sessiz ve gürültüsüz tek başına odasında dersini takip edebiliyor”.

Katılımcı öğrencilere “Uzaktan eğitim sürecinde ders konularını işlerken evdeki fiziki ortamdaki öğrenmenizi olumlu ya da olumsuz neler etkilemektedir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı öğrenciler, uzaktan eğitim sürecinde fiziksel faktör olarak “Ders Takip Düzeni” (f=20), “Oda ve Ev Düzeni” (f=19) ve “Masa-Ders araçları Düzeni” (f=20) değişkenlerinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Fiziksel faktörler olumsuzluk yönünden öğrenci görüşlerine göre sıralandığında; “Oda ve Ev Düzeni” (f=15), “Ders Takip Düzeni” (f=13) ve “Masa-Ders araçları Düzeni” (f=12) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Oda ve Ev Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O10 “Evde aile büyüklerim televizyon seyrederken ben de aynı odada ders yapmaya çalışıyorum, öğretmen söz hakkı verdiğinde televizyon sesi de karşı tarafa gidiyor”. O6 “Evde sabah derse başladığımda herkes yatakta oluyor, kahvaltı yapmadan ve odamı düzenlemeden hızlıca uykulu olarak dersi başlatmak zorunda kalıyorum, bu durum derslerde başarıyı olumsuz etkiliyor”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Ders Takip Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O21 “Sınıftaki dersi takip ederken bedensel olarak tamamen öğretmene odaklanabiliyorum, odada ders dinlerken bazen dalıp gidiyorum ve dersi anlamama durumu ortaya çıkıyor”. O15 “Canlı derslerde öğretmen bana soru sormaz düşüncesi var bende, dersten çıkıp yan odalara veya mutfağa gidebiliyorum, bazen bu durum alışkanlık haline gelebiliyor özellikle sözel derslerde kendime engel olamıyorum”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk

kategorisinde “Masa-Ders araçları Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O2 “Dersi takip ettiğim ortamda masamın üzeri çoğu zaman bir önceki dersin veya daha önce çalıştığım derslerin kitapları ile karmakarışık halde oluyor, toparlamak için çok zamanım olmuyor, ders takip sürecimde bana olumsuz etkisi oluyor”. O18 “Sınıf ortamında hangi ders başlamışsa kitap ve defterler daima masamızın üzerinde olurdu, evde uzaktan ders işlerken öğretmen görmüyor, defter ve kitapları pek yanımda tutmam”.

Katılımcı öğrencilerin olumluk kategorisinde “Ders Takip Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O1 “ Sınıfta sıralarda zor şartlarda ve belirli düzende oturmak zorundayız, uzaktan eğitimde ise istediğimiz gibi rahat ve konsantrasyonumuzu bozmayacak şekilde oturabiliyorum, bu benim ders başarıma olumlu etki ediyor”. O12 “Sınıfta sormaktan çekindiğim pek çok soruyu uzaktan eğitimde daha rahat sorabiliyorum, kimse beni görmemesi öz güvenimi artırıyor”. Katılımcı öğrencilerin olumluk kategorisinde “Masa-Ders araçları Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O5 “Okula giderken bir sürü kitap ve defter yanımda taşıyoruz, evde hepsi elimizin altında ve kolay ulaşabiliyoruz, öğrenme ortamımız bizim için daha avantajlı olmuş oluyor”. O18 “Kaynaklarım, yardımcı kaynaklarım ve bütün ders araç-gereçlerim yanımda, hemen ulaşabiliyorum, ev öğrenme ortamı olarak okuldan daha ideal”. Katılımcı öğrencilerin olumluk kategorisinde “Oda ve Ev Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O8 “Kendi odamda ders işlemek benim için çok güzel, günlük yaşamdaki uğraşlarımdan birisi gibi oluyor, başarıyı arttıracığını düşünüyorum”. O12 “Müzik eşliğinde dersimi takip edebiliyorum, sıkıldığım zaman dersi bırakıp sıcak veya soğuk içeceklerimle motivasyonumu arttırabiliyorum”.

Katılımcı öğretmenlere “Uzaktan eğitim sürecinde öğrencileriniz ders konularını işlerken evdeki fiziki ortamdaki olumlu ya da olumsuz nasıl etkilenmiştir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı öğretmenler, uzaktan eğitim sürecinde fiziksel faktör olarak “Ders Takip Düzeni” (f=11), “Oda ve Ev Düzeni” (f=11) ve “Masa-Ders araçları Düzeni” (f=11) değişkenlerinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Fiziksel faktörler olumsuzluk yönünden öğretmen görüşlerine göre sıralandığında; “Ders Takip Düzeni” (f=11), “Masa-Ders araçları Düzeni” (f=9) ve “Oda ve Ev Düzeni” (f=9) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “Ders Takip Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; Ö5 “Öğrencilerin bir kısmı derse ilk katılım esnasında kamera kendiliğinden açılıyor, öğrenciler genellikle yataklarında veya dersle ilgisiz ortamda görüntü vermektedirler”. Ö7 “Öğrencilere soru sorduğumda çoğu zaman cevap almakta sıkıntı yaşıyorum, kimisi dersten hemen ayrılıyor, kimisi de cevap verirken dış ortamdaki uygunsuz elektronik araç-gereçlerin sesleri geliyor”. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “Masa-Ders araçları Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; Ö5 “Öğrencilere söz hakkı verdiğimde genellikle çoğu öğrencilerin soruları yazmadıkları, notlar tutmadıkları ve dersi gelişi güzel dinledikleri dikkatimi çekiyor, bu şekilde etkili öğrenme gerçekleşmesi mümkün değil”. Ö11 “Çok zor bir süreç olduğuna inanıyorum, öğrencileri göremiyoruz, bakanlık görüntü alınması konusunda farklı gerekçelerle kısıtlama getirmiş durumda, öğrencilerin çoğu eline defter ve kitap almadan haftayı ekran başında gözlemci olarak tamamlıyor”. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “Oda ve Ev Düzeni” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; Ö1 “Canlı ders esnasında öğrencilere sorular sorduğumda bir sürü ses kalabalığı olduğuna şahit oluyorum, ders işlenen ortamda dersin ahengini ve işlenişini bozacak bir sürü etken var”. Ö3 “Evin bütün bireyleri sanki aynı ortamdaki gibi kalabalık kitle sesleri ile yüzleştiğimiz çok oluyor, evin rutin işlerinden birisi de ders işleniş oluyor, bu durum öğrencilerin öğrenme motivasyonunu zoraştırmaktadır”.

Katılımcı öğretmenlerden hiç biri uzaktan eğitimde olumluk kategorisinde “Ders Takip Düzeni” faktörüne yer vermedikleri görülmektedir. “Masa-Ders araçları Düzeni” faktöründe öğretmenlerin olumluluk kategorisinde verdikleri cevaplara örnek olarak; Ö4 “Öğrencilerin sınıfa getirebilecekleri kitap veya kaynak sayısı sınırlı, evdeki öğrenme ortamında istenilen kitap ve kaynaklara hemen ulaşabiliyorlar, öğrenme araçlarına ulaşma problemi yaşamıyorlar”. “Oda ve Ev Düzeni” faktöründe öğretmenlerin olumluluk kategorisinde verdikleri cevaplara örnek olarak; Ö9 “Öğrencinin fiziksel olarak kendini en rahat hissettiği ortam kendi yaşam alanı olan evdir, öğrenmenin nitelikli gerçekleşebilmesi için rahat ortam pozitif etki oluşturacaktır”.

3.3. Teknolojik Faktörlere Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında “teknolojik faktörlere” yönelik olarak ortaokul ve liselerde öğrenim gören öğrencilerden, bu öğrencilerin velilerinden ve öğretmenlerinden elde edilen bulgular tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Evdeki teknolojik faktörlerin öğrenmeye etkileri ile ilgili katılımcı görüşleri

Katılımcılar	n	Teknolojik Faktörler								
		Telefon ve Sosyal Medya			Bilgisayar-Tablet-Oyun			İnternet ve Futbol takibi		
		Olumlu	Olumsuz	Takip Edilmedi	Olumlu	Olumsuz	Takip Edilmedi	Olumlu	Olumsuz	Takip Edilmedi
Veli	21	2	16	3	1	18	2	1	5	15
Öğretmen	11	1	10	-	1	10	-	-	4	7
Öğrenci	21	9	9	3	7	12	2	6	4	11
Toplam	53	12	35	6	9	40	4	7	13	33

Katılımcı görüşlerine göre, evdeki teknolojik faktörlerden öğrenmeye en fazla etkisi olanlar “Bilgisayar-Tablet-Oyun” (f=49), “Telefon ve Sosyal Medya” (f=47) ve “İnternet ve Futbol takibi” (f=20) olarak sıralanmaktadır. Evdeki teknolojik faktörlerin eğitime etkisi olanlardan, olumsuz olarak tercih edilmesi kapsamında katılımcı görüşlerinin yoğunluğu sırasıyla “Bilgisayar-Tablet-Oyun” (f=40) ve “Telefon ve Sosyal Medya” (f=35) ve katılımcı görüşlerinin olumsuzluk yönünden en az olduğu uygulama “İnternet ve Futbol takibi” (f=13) uygulamasıdır.

Katılımcı velilere “Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki elektronik ve teknolojik cihazların çocuğunuza etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı veliler, sorumlu oldukları öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde teknolojik faktör olarak “Bilgisayar-Tablet-Oyun” (f=19), “Telefon ve Sosyal Medya” (f=18) ve “İnternet ve Futbol takibi” (f=6) değişkenlerinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Teknolojik faktörler olumsuzluk yönünden veli görüşlerine göre sıralandığında; “Bilgisayar-Tablet-Oyun” (f=18), “Telefon ve Sosyal Medya” (f=16) ve “İnternet ve Futbol takibi” (f=5) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Bilgisayar-Tablet-Oyun” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V7 “Oğlumun derslerini evde annesi takip ediyor, hangi saatlerde dersi olduğu tam belli değil, bilgisayar ve telefon başında saatlerce zaman geçiriyor, çoğu zaman oyun veya filmle uğraşırken yakalıyoruz”. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Telefon ve Sosyal Medya” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V9 “Kızım telefonu elinden hiç bırakmıyor, sürekli telefonda arkadaşları ile mesajlaşıyor, kontrol edemiyorum, bırak deyince bizi dinlemiyor”. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “İnternet ve Futbol takibi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V2 “Oğlumuz, maçlardan bir gün önce ve bir gün sonra telefon ve tableten sürekli haber ve maç yorumlarını takip ediyor. Arkadaşları sürekli mesajlaşarak maçların kritiğini yapıyorlar, derler konusunda böyle bilgi alış-verişi olduğunu görmedim”. Katılımcı velilerin olumluluk kategorisinde “Telefon ve Sosyal Medya” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V21 “Kızımız, telefonu kontrollü olarak kullanıyor, ders saatlerinde ve derslerle ilgili bilgi paylaşımında, özellikle çözemediği sorularda ve anlamadığı konularda öğretmenleri ve arkadaşları ile bilgi alış-verişinde bulunması çok faydalı olmaktadır”. Katılımcı velilerin olumluluk kategorisinde “Bilgisayar-Tablet-Oyun” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V17 “Kızım, çok fazla ders çalışıyor, lise son sınıf olduğu için bu sene üniversite sınavına girecek, kendini toparlaması için ve dinlenmesi için ara sıra internetten film ve videolar seyretmesini teşvik ediyorum, faydalı oluyor”.

Katılımcı öğretmenlere “Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki elektronik ve teknolojik cihazların öğrencilerinize etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin istatistiki veriler ve önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı öğretmenler, öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde teknolojik faktör olarak “Bilgisayar-Tablet-Oyun” (f=11), “Telefon ve Sosyal Medya” (f=11) ve “İnternet ve Futbol takibi” (f=4) değişkenlerinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Teknolojik faktörler olumsuzluk yönünden öğretmen görüşlerine göre sıralandığında; “Bilgisayar-Tablet-Oyun” (f=10), “Telefon ve Sosyal Medya” (f=10) ve “İnternet ve Futbol takibi” (f=4) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “Bilgisayar-Tablet-Oyun” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö8 “Sınıf rehber öğretmenim olduğum öğrencilere ders çalışma sistematiğini ve boş zaman aktivitelerini sorduğum zaman erkeklerin tamamında bilgisayar-tablet ve telefon oyunlarını görmekteyim, bu durum ders saatlerinde de etkisini göstererek canlı ders saatlerinde bile gizlice oyun aynama sıkıntısını ortaya çıkarmaktadır”. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “Telefon ve Sosyal Medya” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö4 “Öğrenci velileri ile yaptığım görüşmelerde benzer problemlerle yüzleşiyorum, her öğrencinin elinde bir telefon, sabahdan akşama kadar bu telefonlarla zaman geçiriyorlar, telefonlardan derslerine zaman ayıramıyorlar”. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “İnternet ve Futbol takibi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö1 “Veli görüşmelerimde aldığım dönütlere göre, kız öğrencilerimin pek çoğunda internetten alış-

veriş ve moda takibi, erkek öğrencilerimde de futbol takibi ile ilgili internette çok zaman geçirme problemleri var”. Katılımcı öğretmenlerin olumluluk kategorisinde “Bilgisayar-Tablet-Oyun” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö2 “Kendini kontrol edebilen, sistemli çalışabilen öğrenciler için video, film, oyun veya farklı uygulamalar zihnin dinlenebilmesi ve gelişebilmesi için avantajlı olabilmektedir, görüştüğüm bazı öğrenci velileri bu durumu kontrollü sağlayabildiklerini söylüyorlar”. Katılımcı öğretmenlerin olumluluk kategorisinde “Telefon ve Sosyal Medya” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö10 “Telefon ve sosyal medyanın öğrenciler tarafından kontrolsüz kullanımı tamamen biz eğitimcilerin ve ailelerin sorumluluklarımızı yerine getirmememizden kaynaklanmaktadır, kontrolü elinde olan ailelerin çocukları sosyal medyayı öğretmenlere ve akranlarına soru sormak için kullanmaktadır, bu etkileşim öğrencilerin öğrenimlerine pozitif katkı sağlamaktadır”.

Katılımcı öğrencilere “Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki elektronik ve teknolojik cihazların size etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı öğrenciler, uzaktan eğitim sürecinde teknolojik faktör olarak “Bilgisayar-Tablet-Oyun” (f=19), “Telefon ve Sosyal Medya” (f=18) ve “İnternet ve Futbol takibi” (f=10) değişkenlerinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Teknolojik faktörler olumsuzluk yönünden öğrenci görüşlerine göre sıralandığında; “Bilgisayar-Tablet-Oyun” (f=12), “Telefon ve Sosyal Medya” (f=9) ve “İnternet ve Futbol takibi” (f=4) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Bilgisayar-Tablet-Oyun” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O18 “Pek çok arkadaşım gibi ben de bilgisayar ve telefonu elime alınca hemen oyun sitelerine girip oyun oynamak istiyorum, canlı ders işlerken bile sürekli aklımda oyunda kaldığım yerler geliyor”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Telefon ve Sosyal Medya” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O6 “Derse başladığım zaman farklı sosyal medyalar bana mesajların gelip gelmediğini sürekli kontrol ederim, bazen çok zaman geçirdiğimin farkında olmuyorum, saatlerin geçtiğinin bile farkında olmuyorum, derslerime tam motive olamıyorum”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “İnternet ve Futbol takibi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O20 “Trabzonspor hayranıyım, benim için futbol olmazsa olmaz, maç öncesi ve maç sonrası tüm gelişmeleri takip ederim, çok zaman alıyor ama benim de en büyük hobim bu”. Katılımcı öğrencilerin olumluluk kategorisinde “Telefon ve Sosyal Medya” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, O6 “Öğretmenlerime ve arkadaşlarıma çözemediğim soruları ve anlamadığım konuları sosyal medya üzerinden gönderiyorum, anlamadığım konuları video uygulamalarından faydalanarak halledebiliyorum, arkadaşlarımla telefonda derslerle ilgili tartışıp daha verimli ders çalışmak için bilgi alış-verişinde bulunuyorum”. Katılımcı öğrencilerin olumluluk kategorisinde “Bilgisayar-Tablet-Oyun” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, O13 “Üniversite hazırlık öğrencisiyim, pandemi koşullarından dolayı dışarı çıkamıyoruz, evin içinde dinlenmemize ve stres atmamıza yarayacak sınırlı aktiviteler var bunlardan bazıları da, bilgisayar ve telefon oyunları, kontrollü olduğumuz sürece bu uygulamaların faydalı olduğunu düşünüyorum”. Katılımcı öğrencilerin olumluluk kategorisinde “İnternet ve Spor müsabakaları” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, O15 “İnternette bilimsel gelişmeleri takip ediyorum, derslere karşı olan istek ve sorumluluğum artıyor, daha fazla çalışarak bu bilgilerin ileri düzeylerine ulaşmak istiyorum”.

3.4. Sosyal ve Psikolojik Faktörlere Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında “sosyal faktörlere” yönelik olarak ortaokul ve liselerde öğrenim gören öğrencilerden, bu öğrencilerin velilerinden ve öğretmenlerinden elde edilen bulgular tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Evdeki sosyal ve psikolojik faktörlerin öğrenmeye etkileri ile ilgili katılımcı görüşleri

Katılımcılar	n	Sosyal ve Psikolojik Faktörler								
		Aile içi Etkileşim			Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi			Pandemik İzolasyon Etkisi		
		Olumlu	Olumsuz	Etkisiz	Olumlu	Olumsuz	Etkisiz	Olumlu	Olumsuz	Etkisiz
Veli	21	5	14	2	2	18	1	2	18	1
Öğretmen	11	3	8	-	1	10	-	1	10	-
Öğrenci	21	2	18	1	3	10	8	1	16	4
Toplam	53	10	40	3	6	38	9	4	44	5

Katılımcı görüşlerine göre, evdeki sosyal ve psikolojik faktörlerden öğrenmeye en fazla etkisi olanlar “Aile içi Etkileşim” (f=50), “Pandemik İzolasyon Etkisi” (f=48) ve “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” (f=44) olarak sıralanmaktadır. Evdeki sosyal ve psikolojik faktörlerin eğitime etkisi olanlardan, olumsuz olarak tercih edilmesi kapsamında katılımcı görüşlerinin yoğunluğu sırasıyla “Pandemik İzolasyon Etkisi” (f=44), “Aile içi Etkileşim” (f=40) ve katılımcı görüşlerinin olumsuzluk yönünden en az olduğu “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” (f=38) faktörüdür.

Katılımcı velilere “Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki aile bireylerinin veya başka kişilerin tavır, davranış ve yaşantılarının çocuğunuzun derslerine etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı veliler, sorumlu oldukları öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde sosyal ve psikolojik faktör olarak sırasıyla en fazla “Pandemik İzolasyon Etkisi” (f=20), “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” (f=20) ve “Aile içi Etkileşim” (f=19) değişkenlerinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Sosyal ve psikolojik faktörler olumsuzluk yönünden veli görüşlerine göre sıralandığında; “Pandemik İzolasyon Etkisi” (f=18), “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” (f=18) ve “Aile içi Etkileşim” (f=14) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Pandemik İzolasyon Etkisi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V19 “Covid-19 salgınında kızımız sürekli evin içinde, dışarı çıkamadığı için enerjisini de atamıyor, odasına kapandı, ders de yapmıyor, bir şey söylediğimizde sinirli olarak cevaplar veriyor”. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V7 “Pandemi sürecinde oğlumuz dışarı çıkamaz oldu, eskiden boş zamanlarında arkadaşları ile dışarıda top oynarlardı, evde ders çalışırlardı şimdi ise hiç birini yapamaz oldular”. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Aile içi Etkileşim” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V18 “Oğlumuz sürekli evde olmasından dolayı, evdeki tüm olaylara müdahale etmeye başladı, evde diğer kardeşleri oyun oynarken ve boş zaman geçirirken canlı derslere katılmak zor oluyor”. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Pandemik İzolasyon Etkisi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V8 “Virüs öncesinde, çocuklarımız sürekli dışarı çıkmak istiyorlardı, artık içerde kalmak zorunda olduklarını biliyorlar, kendilerine ve derlerine daha çok zaman ayırmaya başladılar”. Katılımcı velilerin olumsuzluk kategorisinde “Aile içi Etkileşim” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, V2 “Çocuğumuzun ev içerisinde kontrol altında olmasından dolayı, annesi ve abisi tarafından ders kontrolleri çok iyi sağlanıyor, eksikleri varsa zamanında müdahale ediyoruz”.

Katılımcı öğrencilere “Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki aile bireylerinin veya başka kişilerin tavır, davranış ve yaşantılarının dersleriniz üzerinde etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı öğrenciler, uzaktan eğitim sürecinde sosyal ve psikolojik faktör olarak sırasıyla en fazla “Aile içi Etkileşim” (f=20), “Pandemik İzolasyon Etkisi” (f=17) ve “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” (f=13) değişkenlerinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Sosyal ve psikolojik faktörler olumsuzluk yönünden öğrenci görüşlerine göre sıralandığında; “Aile içi Etkileşim” (f=18), “Pandemik İzolasyon Etkisi” (f=16) ve “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” (f=10) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Aile içi Etkileşim” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O15 “Evde ders işlerken herkesten ayrı ayrı sesler geliyor, ev ortamında derse yoğunlaşmak oldukça güç, bazen canlı derslerde söz hakkı verilince evdeki kardeşlerimin veya annemin sesi karşı tarafa gidiyor”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Pandemik İzolasyon Etkisi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O7 “Pandemi sürecinde hiçbir arkadaşım ile oyun oynama veya boş zamanlarımı değerlendirme fırsatım olmadı, sürekli evin içerisinde durmaktan psikolojim bozuldu, ders çalışma isteğim de tamamen bitti”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O10 “Sürekli evde olmamdan dolayı, eve gelen bütün akraba ve komşularımız gürültülü ortamda sohbet ediyorlar”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Aile içi Etkileşim” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O3 “Canım sıkıldığı zaman kardeşimle oynayıp eğlenceli zaman geçirebiliyorum, iki ders arasında biraz zaman oluyor, ailemle güzel zaman geçirerek bu arayı değerlendiriyorum”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Pandemik İzolasyon Etkisi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O11 “Pandemik yasaklardan dolayı dışarı çıkamıyorum, evde ders çalışmam için çok zamanım var, iyi değerlendirebilsem uzaktan eğitim benim için çok faydalı olur”. Katılımcı öğrencilerin olumsuzluk kategorisinde “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak; O17 “Komşum olan arkadaşarımdan yardım alıyorum, arkadaşarımda sürekli evlerinde oldukları için bana çok faydası oluyor”.

Katılımcı öğretmenlere “Uzaktan eğitim sürecinde, evdeki aile bireylerinin veya başka kişilerin tavır, davranış ve yaşantılarının öğrencilerinizin derslerine etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcı öğretmenler, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerinin sosyal ve psikolojik faktör olarak “Aile içi Etkileşim” (f=11), “Pandemik İzolasyon Etkisi” (f=11) ve “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” (f=11) değişkenlerinden hepsinden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Sosyal ve psikolojik faktörler olumsuzluk yönünden öğretmen görüşlerine göre sıralandığında; “Pandemik İzolasyon Etkisi” (f=10), “Akran-Akraba-

Komşu Etkileşimi” (f=10) ve “Aile içi Etkileşim” (f=8) ön plana çıkmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “Aile içi Etkileşim” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö10 “Canlı derslerde söz hakkı verince öğrencilerin bulunduğu ortamdan her tür gürültü gelmektedir, böyle bir ortamda öğrencilerin verimli ders işleyebileceklerine ihtimal vermiyorum”. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “Pandemik İzolasyon Etkisi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö6 “Öğrencilerin sosyal yönden doyuma ulaşamadığı durumlarda derslerde de verimli olamadıklarını görmekteyiz, canlı derslerde donuk ve sönük öğrenci profilleri ile karşılaşmaktayız”. Katılımcı öğretmenlerin olumsuzluk kategorisinde “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö2 “Pandemi, öğrencilere zor bir süreç yaşatmaktadır, en önemli problemlerden birisi de öğrencilerimin en önemli öğrenme ortamı olan arkadaşları ile sürekli etkileşim halinde öğrenmeleri idi, maalesef bu fırsat olumsuzluğa dönüştü”. Katılımcı öğretmenlerin olumluluk kategorisinde “Aile içi Etkileşim” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö7 “Çocuklar pek çok zaman ailelerinden habersiz derslerden kopuk yaşamaktadır, bu süreçte aileleri ile birlikte yaşayarak öğrenmekteki sorumluluk paylaşımı gerçekleşmeye başladı, öğrencilerin eksiklik yaşadıkları noktalarda sorumluluk paylaşımı gerçekleşti”. Katılımcı öğretmenlerin olumluluk kategorisinde “Pandemik İzolasyon Etkisi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö1 “Dışarı çıkma yasakları ile öğrencilerin zaman problemi giderilmiş oldu, kontrolsüz zaman geçirme ortadan kalktı”. Katılımcı öğretmenlerin olumluluk kategorisinde “Akran-Akraba-Komşu Etkileşimi” faktörüne verdikleri cevaplara örnek olarak, Ö3 “Sosyal yönden arkadaşlarından olumsuz etkilenen çocuklar aile içerisinde kontrol altında olmuştur, eksiklik ve problem durumlarında aile zamanında müdahale etme fırsatı bulmuştur”.

4. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde evlerinde farklı öğrenme araçları ile eğitimlerini sürdüren ortaokul ve lise öğrencilerinin evlerindeki öğrenme ortamlarının farklı değişkenler açısından değerlendirilmesine yönelik sürdürülen araştırmada, uzaktan eğitim kapsamında takip edilen öğretim uygulamalarının başında canlı dersler ve video ders uygulamaları gelmektedir. Pandemi sürecinde uzaktan eğitim sürdürülürken, Milli eğitim bakanlığı tarafından Eba canlı ders uygulamaları ve Eba TV uygulamaları öğrencilerin kullanımına sunulmuş, öğretmenler tarafından da çoğunlukla Eba canlı ders uygulamaları ve Zoom canlı ders uygulamaları kullanıldığından dolayı öğrenciler yoğun olarak bu iki uygulamayı takip etmişlerdir. De Laat vd. nin (2007) çevrimiçi öğrenme ortamlarında yaptıkları araştırmada, merkezi rol olarak öğretmenlerin sorumluluk aldıkları platformlarda, öğretmenlerin yönlendirici olarak sundukları öğrenme uygulamalarının öğrenciler tarafından kabul görerek uygulandığını göstermektedir. Dekker & Elshout-Mohr (2004) tarafından matematiksel anlayış ve yeterlilik düzeylerini yükseltmek amacıyla matematik problemleri üzerinde işbirliği içinde çalışan öğrencilere yardımcı olma konusunda karşılaştırmalı araştırma ve Lantz-Andersson vd. nin (2018) çevrimiçi öğretmen topluluklarının 52 deneysel çalışma incelemesinin sistematik uygulama bulguları ile destekleyici sonuçlar içermektedir. Sınıflardaki yüz yüze eğitime etki olarak en yakın olan ve öğretmenle etkileşimin birebir sağlanabildiği bir uygulama türü olan canlı ders uygulamaları uzaktan eğitimde ilk sırada tercih edilmesinde temel etkenler olarak ön plana çıkmaktadır. Uzaktan eğitim uygulamalarında video ders uygulamalarına sıkça başvurulmasına gerekçe olarak; çoklu canlı ders uygulamalarında söz hakkı isteyemeyen öğrencilere ideal öğrenme ortamı sunması, istenilen konunun video uygulaması takip edilerek zamandan tasarruf sağlanması, psikolojik yönden içine kapalı öğrencilerin söz hakkı isteme problemi yaşamadan konuları takip edebilmesi, onlarca video arasından kendi tarzına ve öğrenme stiline en uygun öğretmenlerin seçilip takibinin yapılması ve canlı derse destekleyici etki oluşturması gösterilebilir. Bu sonuçlar, Sadeghi (2019) tarafından uzaktan eğitimin avantajları ile ilgili sıraladığı, içine kapanık öğrencilere sosyal dışlanmışlığı unutturucu etki etmesi ve öğrenme ortamlarının alternatifliğinin artması sonuçları ile örtüşmektedir.

Uzaktan eğitim kapsamında ekonomik yönden yetersiz olan öğrencilerin, öğretim uygulamalarını takip ederken canlı derslere ve video derslere erişebilecek imkanlara sahip olmamaları eğitimdeki fırsat eşitliğini ortadan kaldıran çok ciddi bir problemdir. Ekonomik ve teknolojik imkanlar yönünden yetersiz olan öğrenciler, uzaktan eğitimlerini Eba TV frekanslarından takip edebilmektedirler, evdeki diğer öğrenci kardeşlerinin dersleri takip saatleri ile çakışması ve diğer aile bireylerinin televizyondan faydalanma isteklerinin olması sebebi ile uzaktan eğitimde Eba TV den tam faydalanmak imkansızdır. Televizyonda film seyrederek gibi derslerin takip edilmesi, canlı dersleri anlatan öğretmenin öğretim sistematigi ile videoda takip edilen öğretmenlerin ders sistematiklerinin farklı olması, tüm derslerden canlı ders yapılması sebebi ile günün tamamının ders dinlenerek geçirilmesi sonucunda ders ve sınavlara çalışacak vaktin kalmaması, söz hakkı isteyen öğrenci sayısının az olması, sürekli aynı öğrencilerin söz hakkı istemeleri, ekonomik ve sosyal sebeplerden dolayı aynı oda içerisinde farklı aile bireyleri ile birlikte dersin işlenmesinden kaynaklanan

problemler uzaktan eğitimde ev ortamında farklı öğrenme araçlarının olumsuz yansımalarıdır. Erfidan (2019) tarafından Balıkesir Üniversitesi bünyesinde asenkron ortak derslerin uzaktan eğitim tasarımı ve geliştirme süreçleri ile bu süreçler hakkındaki son kullanıcılar olan öğrencilerin ve görev alan öğretmen elemanlarına yönelik yapılan araştırmada uzaktan eğitimde internete erişim imkânlarına bakıldığında yaklaşık %72'sinin ev ve işyerinde derslere erişebildikleri fakat %28'inin bu olanakları elde edebilmek için internet kafe ve benzeri ortamları kullanmak mecburiyetinde kalmaları bu durumun pandemik dönemlerde kapalı olan internet kafelerden faydalanacak öğrencileri dezavantajlı duruma düşürerek eğitimde fırsat eşitliğini ortadan kaldıracak olması sonuçları ile uyumluluk sağlamaktadır.

Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde evlerinde farklı öğrenme araçları ile eğitimlerini sürdüren ortaokul ve lise öğrencileri fiziksel olarak en fazla ders takip düzeninden etkilenmektedirler. Canlı dersler öncesi ve canlı ders sürecinde öğrencilerin derslerdeki konuları takip edecek fiziki hazır bulunuşluğu olmaması evdeki ders takip düzenindeki en önemli problemdir. Ders takip sürecinde öğrencilerin fiziki olarak uygun olmayan pozisyonlarda ve uygun olmayan yerlerde dersleri takip etmeleri öğrenmede önemli problem oluşturmaktadır. Evlerinde öğrenme ortamlarını iyi tasarlayan ve iyi bir sistematik oluşturan aileler ve çocukları için okul ortamındaki öğrenme ortamı evde de disiplinli olarak sağlanmakta, dezavantajlı süreci bu öğrenci grupları avantaj haline dönüştürerek pandemi sonrası için başarılı bir öğrenme ortamının sürekliliğini sağlamaktadırlar. Ders takip düzeni konusunda öğrenci algıları ile öğretmen ve veli algıları arasında çelişkiler bulunmaktadır. Öğrenciler, uzaktan eğitimde derslerin istenilen fiziki durumda ve istenilen rahatlıkta takip edilmesinin başarıya katkısı olacağını düşünürken, öğretmen ve velilere göre ise öğrencilerin dersi takip ederken disiplinli, sınıf oturma düzen ve ciddiyetinde olmaları başarıyı arttırmaktadır. Susam vd. (2019) araştırmalarında çalışma grubu İstanbul ili Kadıköy ilçesinde hizmet veren Kadıköy Rehberlik ve Araştırma Merkezine kayıtlı olan öğrencilerin evde veya hastanede eğitim derslerinde görevli 10 öğretmenden oluşan öğretmen grubundan elde edilen bulgulara dayalı sonuçlarında, öğrencilerin evdeki fiziki hazır bulunuşluklarının ve öğrenme ortamındaki derse uyumlu fiziki aktivitelerinin öğrenci başarı ve motivasyonuna pozitif katkı sağlayacağını ortaya koymaktadır. Bu sonuç, araştırmanın sonuçları ile uygunluk oluşturmaktadır. Bu araştırmanın sonucu olan öğrenci algıları ile öğretmen ve veli algılarındaki farklılıklar konusunda ise literatürde destekleyici veya farklılık gösteren bulgulara rastlanmamıştır.

Uzaktan eğitimde öğretim sağlanırken yüz yüze eğitim ile benzer sonuçlar elde edebilmek için ders başlamadan önce öğrencilerin oda, eşya ve yatak düzenlerinin sistemli bir şekilde öğrenci tarafından bizzat sağlanması öğrencilerin derslere olan katkısını arttırmaktadır. Soba ile ısıtılan ve birçok aile üyesi tarafından ortak kullanılan, tek odada birçok aile fertlerinin eş zamanlı bulunması uzaktan eğitimde olumsuz sonuçların elde edilmesine sebep olmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarıyla uyumlu olarak, De Oliveira vd. (2018) araştırmalarında, uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajlarını ifade ederken, özellikle maddi yönden dezavantajlı grupların evdeki fiziki öğrenme ortamlarından dolayı olumsuzluk yaşadıkları bundan dolayı da öğrenme bütünlüklerinin bozulduğunu ifade etmektedirler.

Evden uzaktan eğitim sağlanırken, ders araç-gereçlerinin ders başlamadan önce öğrencilerin önlerinde hazır bulunmadıkları, sürekli ekran başında derslerin takip edilmesinin öğrencileri okuyarak ve yazarak işlem yapmalarından uzaklaştırarak etkili ve verimli öğrenmenin sağlanmasında problemler oluşmaktadır. Aileleri ile birlikte sistemli ev öğrenme ortamını oluşturabilen öğrencilerin serbest ve rahat hissettirici fiziki ortamda ve istenilen ders kaynaklarına kısa sürede ve çeşitlilikte rahat ulaşılabilmesinden dolayı etkili öğrenmeye katkı sağlanmaktadır. Bu çalışmaya paralel olarak, Markova ve diğerlerinin (2017) çalışmalarındaki sonuçlar örtüşmektedir. Ural Devlet Ekonomi Üniversitesi ve Ural Federal Üniversitesi'nde (Yekaterinburg, Rusya) öğrenci odaklı kalite göstergeleri: etkileşim ve işbirliği; öğretim tasarımı ve sunum; öğrenci değerlendirmesi; öğrenci destek hizmetleri. Uzaktan eğitim programlarına katılan 800'den fazla öğrencisi üniversite yöneticilerinin, personelinin ve teknisyenlerinin yüksek kalitede çevrimiçi uzaktan eğitim sunumu sağlamak için geliştirebilecekleri alanları belirlemek için 26 soruluk bir çevrimiçi ankete dayalı olarak, uzaktan eğitimde takip edilmeme duygularından dolayı öğrenci ders araç-gereçlerinin hazır bulundurulmasında eksiklikler yaşandığı ve öğrenmede olumsuzluklar oluşturduğunu ortaya koymuşlardır.

Uzaktan eğitim sürecinde öğretimsel uygulamalar genellikle teknolojik araç-gereçlerle sağlanmaktadır. Yeni nesil teknolojik araç-gereçlerin evden öğretim sistematığının bir parçası olarak öğrencilerin hayatına katılması ile öğrenciler ile veliler ve öğretmenleri arasında süreci kontrol etmek için problemler yaşanmaya başlanmıştır. Evden eğitimde öğrencilerin teknoloji kullanımını öğretmenler ve veliler açısından faydalı ve amacına uygun kullanılmamaktadır. Öğretimsel faaliyetlerde kendi başlarına süreci verimli yürütemeyen öğrenci grupları, evden eğitim sürecinde teknolojik araç-gereçleri amaçları dışında kullanmaktadırlar. Öğrenci velilerinin ve öğretmenlerin bu sıkıntının farkına varabilmeleri uzun süre almakta, bu problem

uzaktan eğitimde öğrencinin ders ve sosyal sıkıntılarının çözümsüzlüğüne temel oluşturmaktadır. Öğretimsel faaliyetlerde otokontrol sağlayabilen, veli ve öğretmenleri ile iletişim halinde süreci etkin yürütebilen öğrenci grupları için teknolojik araç-gereçler uzaktan eğitimde destekleyici, dinlendirici ve başarılarına katkı sağlayan etkenler olarak ortaya çıkmaktadır. Çevrimiçi-uzaktan yüksek öğretim ortamlarında yabancı dil öğrenimine yönelik mobil uygulamalar için tasarım gereksinimlerini araştıran Viberg & Grönlund (2017), öğrencilerin teknolojiyi nasıl kullandıklarını ve uygulamadaki bu teknolojilerin dil öğrenmelerini kolaylaştırdığını nasıl algıladıklarını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin uygulamadaki mobil teknolojilerinin önemli olduğunu ve kurs tasarımcılarının bunun için materyal ve araçlar tasarlaması gerektiğini dikkate alması gerektiğini göstermektedir. Bu kapsamda sadece teknolojinin faydalı kısımlarına odaklanılması iki çalışma arasındaki kısmi tutarlılığı ön plana çıkarmıştır.

Uzaktan eğitim yürütülürken, öğrenciler tarafından telefon ve sosyal medya oldukça sık kullanılmaktadır. Öğrenciler genellikle telefon ve sosyal medyayı veli ve öğretmenlerinin kontrolleri dışında amaç dışı kullanmaktadırlar, bu durum öğrencilerin saatlerce telefon ve sosyal medya kullanarak ders saatlerinde bile ders dışı aktivitelerle zamanlarını boşa harcamalarına sebep olmaktadır. Bu durumun öğretmen ve velilerin kontrolleri dışında gerçekleşmesi, zamanla başarısızlıklarla karşılaşılınca, başarısızlık sebeplerinin tam olarak anlaşılmasına sebep olmaktadır. Telefon ve sosyal medyanın ders amaçları ile örtüşecek şekilde soru paylaşımı, konu anlatımı ve eksik bilgilerin sosyal medyada işbirlikli şekilde giderildiği durumlarda öğrencilere öğrenme sürecinde pozitif katkılar sağlamaktadır. Somuah ve diğerleri (2019) tarafından Gana'daki iki uzaktan eğitim kurumundan 441 kız öğrenciden oluşan örneklem üzerinde yapılan çalışmada, katılımcılar arasında sebat ve ailesel roller arasında pozitif bir korelasyon olduğunu ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların ailevi rollerinin seviyesi arttıkça, ısrarlarının da arttığını ve böylece eğitimlerinin ilerlemesine yönelik bir düzeyde direnç gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, araştırmanın ailesel etkiler üzerindeki ısrar ve etki ile kısmi örtüşüğünü göstermektedir.

Bilgisayar ve tabletlerin öğrenciler tarafından uzun süre kullanılması, öğrencileri fiziksel ve zihinsel olarak olumsuz etkilemektedir. Canlı ders saatlerinde öğretmenleri takip edip dönüt vermesi gereken öğrenciler farklı sekmelerde oyun ve eğlence aktiviteleri ile zaman geçirerek derslerden uzak kalmaktadırlar. Ders içerikleri ile örtüşmeyen oyun ve eğlence içerikli uygulamalar ile öğrenci velileri ve öğretmenler karşılaşınca, öğrenciler ile psikolojik gerginlikler yaşanmakta ve öğrenme sürecinin sağlıklı yürütülmesinde ciddi problemler yaşanmasına sebep olmaktadır. Öğrenciler bu süreçte oyun ve eğlence içerikli uygulamalarla zaman geçirmenin kendi başarılarına pozitif katkı sağlanacağı ön görüşünü taşımaktadırlar.

Ortaokul ve lise öğrencilerinin ev ortamında derslerini takip etmeleri aile içerisinde pek çok problemi de birlikte getirmektedir. Bu problemlerin en belirgin olanı aynı ortamda farklı sosyal ve fiziki aktiviteleri yürüten aile içi bireylerin birbirlerinin uğraşlarına belirgin rahatsız edici müdahaleleridir. Ailede, ekonomik sebeplerle aynı oda içerisinde pek çok aile bireyinin farklı uğraşlarının ders işleyen aile bireylerine olumsuz etkileri olmaktadır. Aynı oda içerisinde farklı uğraşlardan dolayı, canlı derslerde aktif katılım sağlamak isteyen öğrenciler, söz hakkı istediklerinde karşı tarafa odadaki farklı seslerin ulaşacak olmasından dolayı söz hakkı istenmemekte, belirli süre sonra da söz hakkı istemekten tamamen soyutlanarak ders işleyişinden uzaklaşmaktadır. Derse aktif katılım sağlamayan bu öğrenci grupları evden eğitim sürecinin pasif takipçileri olarak süreçten başarısız olarak çıkmaktadırlar. Bu sonuçlar, etkili öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrenci ve öğretmen etkileşiminin kesintisiz olarak sağlanması, sürece dayalı güven ve öz güven zedelenmesinin yaşanmaması gerektiğini ortaya koyan White'ın (1988) tespitleri ile doğrudan örtüşmektedir.

Aile içerisinde eğitim disiplin ve sistematigi olmayan öğrenci gruplarında evdeki bireylerin etkileşimi öğrencilerin ders motivasyonlarını, süreç takibini ve pozitif yönde akran etkileşimini azaltacak etkiler göstermektedir. Akranları ile etkileşim sürecinden uzaklaşan öğrenciler kendilerini evde yalnızlığa sürüklemekte, psikolojik sorunlar ile yüzleşmekte ve sosyal, psikolojik ve ders etkileşimi problemleri ile telafisi zor olabilecek bir sürecin ilk aşamalarını yaşamaktadırlar. Bu çalışmanın sonuçları ile örtüşen Dumford & Miller (2018) araştırmalarında, ulusal öğrenci katılımı anketi verilerinden yararlanarak, çevrimiçi bir ortam aracılığı ile ders almanın öğrenci katılımlarını ve başarılarını nasıl etkilediğini araştırdıkları çalışmalarında, uzaktan sağlanan çevrimiçi eğitimde işbirliğine dayalı öğrenmeye, öğrenci-öğretim üyesi etkileşimlerine katılma olasılıkları daha düşük olduğu geleneksel sınıflardaki öğretime kıyasla daha düşük kalitede öğrenmeye sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

5. ÖNERİLER

Uzaktan eğitim sürecinde evden dersleri takip edilmesi sürecinde yaşanan en önemli problem ekonomik yönden teknolojik yeterlilikleri olmayan öğrencilerin canlı dersleri ve video dersleri takip etmedeki

yetersizlikleridir. Bu süreçte öğrenciler arasında fırsat eşitliğini sağlayacak ciddi tedbirler alınması gerekmektedir. Bu kapsamda ihtiyaç duyulan köy, ilçe ve il merkezlerinde pandemi sebebi ile kısmen hizmet veren uygun fiziki ortamlar belirlenip pandemi eğitim ortamları oluşturulmalı ve dezavantajlı öğrenci gruplarının hizmetine sunulmalıdır.

Uzaktan eğitimde evden eğitim sürecinde, öğrencilerin oda, yatak, masa ve ev düzeni gibi dış faktörlerden etkilendikleri dikkate alınarak ve bu özelliklerin öğrencilerde gelişim düzeyi yetersiz olduğu da dikkate alındığında, okullarda öğrencilerin evdeki iş ve işlemlere aktif katılım ile destek olmalarına yönelik ders uygulamalarına yer verilmesi gerektiği ön plana çıkmaktadır.

Okul rehberlik servislerinde verimli ders çalışmanın en temel gereksinimlerinden birisinin ders çalışmaya başlamadan önce fiziki ortamın ve ders araç-gereçlerinin hazır bulundurulması gerektiği, ders başladıktan sonra bu tür gereksinimlerin karşılanmasının öğrenci motivasyon ve ders başarısına olumsuz etkileri olacağı vurgulanmalıdır.

Ailelerin uzaktan eğitim sürecinin içerik ve işleyişinden tam olarak hakim olmamalarından dolayı öğrenciler süreci kendi istekleri doğrultusunda yönlendirdikleri dikkate alındığında, en az ayda bir kere öğrenci velilerine uzaktan canlı etkileşim ile bilgilendirmeler yapılması süreç ayrıntılı olarak betimlenmeli, öğrencilerin genel ve özel durumları hakkında ayrıntılı bilgiler paylaşılmalıdır. Ayda bir kere gerçekleştirilen bilgilendirme paylaşımlarından öğretmenler de öğrencileri hakkında evde geçirilen zaman ve süreç yönetimi hakkında ayrıntılı olarak bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.

Canlı ders saatleri dışında teknolojik araç-gereçler kontrollü olarak ve günde bir saati geçmeyecek şekilde öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır.

Uzaktan eğitimde evden ders takibi sağlanırken, öğrencilerin fiziksel olarak yeterli düzeyde etkinliklerde bulunmadıkları dikkate alındığında, öğretmenler tarafından ödevler verilirken yazılı olarak yapabilecekleri ödevlere ağırlık verilmesi faydalı olacaktır.

Uzaktan eğitimin en önemli bileşenlerinden birisinin aile olduğu dikkate alındığında, uzaktan eğitimde başarıya ulaşılabilmesi için okul rehberlik servisleri tarafından ailelere bilgilendirici eğitimlerin verilmesi önemli bir gereksinim haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Al Lily, A. E., Ismail, A. F., Abunasser, F. M., & Alqahtani, R. H. A. (2020). Distance education as a response to pandemics: Coronavirus and Arab culture. *Technology in society*, 63, 101317.
- Boddy, C. R. (2016). Sample size for qualitative research. *Qualitative Market Research: An International Journal*.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1998). Foundations of qualitative research in education. *Qualitative research in education: An introduction to theory and methods*, 1-48.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Burgess, S., & Sievertsen, H. H. (2020). Schools, skills, and learning: The impact of COVID-19 on education.
- Büyükkaragöz, S.S. ve Çivi, C. (1999) Genel öğretim metodları; öğretimde planlama ve uygulama. Beta basım dağıtım A.Ş. İstanbul.
- Charmaz, K. (2008). Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis. London: Sage.
- Daniel, J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49(1), 91-96.
- Dekker, R., & Elshout-Mohr, M. (2004). Teacher interventions aimed at mathematical level raising during collaborative learning. *Educational studies in mathematics*, 56(1), 39-65.
- Devetak, I., Glažar, S. A., & Vogrinc, J. (2010). The role of qualitative research in science education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 6(1), 77-84.
- De Laat, M., Lally, V., Lipponen, L., & Simons, R. J. (2007). Online teaching in networked learning communities: A multi-method approach to studying the role of the teacher. *Instructional Science*, 35(3), 257-286.

- Dewey, J. (1986, September). Experience and education. In *The educational forum* (Vol. 50, No. 3, pp. 241-252). Taylor & Francis Group.
- de Oliveira, M. M. S., Penedo, A. S. T., & Pereira, V. S. (2018). Distance education: advantages and disadvantages of the point of view of education and society. *Dialogia*, (29), 139-152.
- Dumford, A. D., & Miller, A. L. (2018). Online learning in higher education: exploring advantages and disadvantages for engagement. *Journal of Computing in Higher Education*, 30(3), 452-465.
- Erfidan, A. (2019). *Derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesiyle ilgili öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri Balıkesir Üniversitesi örneği* (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Ertürk, A., & Cemaloğlu, N. (2014). Causes of mobbing behavior. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3669-3678.
- Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, M. A., & Childs, S. (2004). Multiple dimensions of family involvement and their relations to behavioral and learning competencies for urban, low-income children. *School psychology review*, 33(4), 467-480.
- Fidalgo, P., Thormann, J., Kulyk, O., & Lencastre, J. A. (2020). Students' perceptions on distance education: A multinational study. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 17, 1-18.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report*, 8(4), 597-607.
- Hammami, A., Harrabi, B., Mohr, M., & Krustup, P. (2020). Physical activity and coronavirus disease 2019 (COVID-19): specific recommendations for home-based physical training. *Managing Sport and Leisure*, 1-6.
- Hopf, C. (2004). Qualitative interviews: An overview. *A companion to qualitative research*, 203(8).
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative health research*, 15(9), 1277-1288.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kahraman, M. E. (2020). "COVID-19 Salgınının Uygulamalı Derslere Etkisi ve Bu Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesi: Temel Tasarım Dersi Örneği", *Medeniyet Sanat Dergisi*, 6, (1), ss. 44-56.
- Lantz-Andersson, A., Lundin, M., & Selwyn, N. (2018). Twenty years of online teacher communities: A systematic review of formally-organized and informally-developed professional learning groups. *Teaching and Teacher Education*, 75, 302-315.
- Marek, M. W., Chew, C. S., & Wu, W. C. V. (2021). Teacher experiences in converting classes to distance learning in the COVID-19 pandemic. *International Journal of Distance Education Technologies (IJDET)*, 19(1), 40-60.
- Markova, T., Glazkova, I., & Zaborova, E. (2017). Quality issues of online distance learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 237, 685-691.
- MEB, (2020-1). Erişim Adresi: Bakan Selçuk Uzaktan Eğitim Detaylarını Anlattı. <http://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktan-egitime-iliskin-detaylari-anlatti/haber/20554/tr>. (10.08.2020).
- MEB, (2020-2). Erişim Adresi: <http://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-30-nisana-kadar-devam-edecek/haber/20585/tr>. (10.09.2020).
- Meeter, M., Bele, T., den Hartogh, C., Bakker, T., de Vries, R. E., & Plak, S. (2020). College students' motivation and study results after COVID-19 stay-at-home orders.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Revised and Expanded from " Case Study Research in Education."*. Jossey-Bass Publishers, 350 Sansome St, San Francisco, CA 94104.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi: Genişletilmiş bir kaynak kitap* (Çev. Ed. S. Akbaba-Altun & A. Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.

- Molsbie, R.G. (1996). *Science achievement as a criterion for judging the effectiveness of Home Schooling, Christian Schooling and Public Schooling*. Doctoral Dissertation, University of Southern Mississippi. *ProQuest Dissertations and Theses*; 1996; ProQuestpg. n/a.
- Özmen, H., & Karamustafaoğlu, O. (2019). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. (2005). Qualitative research. *Encyclopedia of statistics in behavioral science*.
- Potter, J., & Hepburn, A. (2005). Qualitative interviews in psychology: Problems and possibilities. *Qualitative research in Psychology*, 2(4), 281-307.
- Race, P. (2014). *Making learning happen: A guide for post-compulsory education*. Sage.
- Sadeghi, M. (2019). A shift from classroom to distance learning: Advantages and limitations. *International Journal of Research in English Education*, 4(1), 80-88.
- Sandelowski, M. (1995). Sample size in qualitative research. *Research in nursing & health*, 18(2), 179-183.
- Shapovalova, T., Kubrikova, A., Pugatsky, M., & Petrova, G. (2020). Legal And Pedagogical Aspects Of Students Adaptation To Distance Learning. In *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences EpSBS* (pp. 156-165).
- Silverman, D. (Ed.). (2020). *Qualitative research*. Sage Publications Limited.
- Somuah, B. A., Kariuki, S. I., & Itegi, F. M. (2019). Correlation between familial roles and persistence of female students on distance education programmes in Ghana: Through the lens of an administrator. *Open Praxis*, 11(3), 261-273.
- Susam, B., Demir, M. K., & Şahin, Ç. (2019). Evde eğitim uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 163-171.
- Thomas, R. J., Beatty, A. L., Beckie, T. M., Brewer, L. C., Brown, T. M., Forman, D. E., ... & Whooley, M. A. (2019). Home-based cardiac rehabilitation: a scientific statement from the American Association of Cardiovascular and Pulmonary Rehabilitation, the American Heart Association, and the American College of Cardiology. *Circulation*, 140(1), e69-e89.
- Toloie-Eshlaghy, A., Chitsaz, S., Karimian, L., & Charkhchi, R. (2011). A classification of qualitative research methods. *Research Journal of International Studies*, 20(20), 106-123.
- TUBİTAK, (2021). Türkiye’de son durum. Erişim Adresi: <http://covid19.tubitak.gov.tr/turkiyede-durum>. (21.02.2021).
- Viberg, O., & Grönlund, Å. (2017). Understanding students’ learning practices: challenges for design and integration of mobile technology into distance education. *Learning, Media and Technology*, 42(3), 357-377.
- Walter, É., & Pronzato, L. (1990). Qualitative and quantitative experiment design for phenomenological models—a survey. *Automatica*, 26(2), 195-213.
- Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J., & Jiang, F. (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *The Lancet*, 395(10228), 945-947.
- White, R. T. (1988). *Learning science*. Basil Blackwell.
- Williamson, B., Eynon, R., & Potter, J. (2020). Pandemic politics, pedagogies and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency.
- World Health Organization, (2021). WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. Erişim Adresi: <https://covid19.who.int/>. (21.02.2021).
- Yarovaya, O., Yarovaya, L., & Bogatskaya, E. (2020). Distance learning during coronavirus: problems and solutions. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 210, p. 18051). EDP Sciences.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.